

Prav tako kakor Habsburžani in Burbonci se tudi Mussolini ni ničesar naučil iz zgodovine. Tragična usoda teh širih mučenikov je pred vsem v tem, da kri pri Bazovici, lahko pade na celo Evropo.
»Neues Wiener Extrablatt«

ISTRA

GLASILO SAVEZA JUGOSLOVENSKIH

EMIGRANATA IZ JULIJSKE KRAJINE

»ISTRa« izlazi svakog tjedna u petak.
Zagrebu, Masarykova ulica 28. II.

— Uredništvo i uprava nalaze se u
Broj čekovnog računa 36.789.

Preplata: Za cijelu godinu 50 Din; za pol godine 25 Din; za inozemstvo dvostruko; za Ameriku 2 dolara na godinu. — Oglasi se računaju po cjeniku.

BAZOVIČA: OSNOVA NAŠE IDEOLOGIJE

Šesti septembra: Kravni datum u našoj mučnoj historiji. Iz kalendarske monotomije strši taj datum — kao plameni stup i diže se nad sivim mukutom bližnjih evropskih dana, koji odiši bolesnom nervozom i drhcu u vrućicama poslijeratne rekonvalescencije, kojoj nema kraja. Datum grozjan i veličanstven u isti mah. I evo druga godina prolazi od toga dana, kad je naša zemlja kod Bazovice primila pričeće u obliku mlade krvi kuršumima prešetane Četvorice. Obljetnica. Zar je potrebno da »osjećavamo« sjećanja, da iznosimo reminiscencije? Ne, nije to potrebno: dogodjaji žive u našoj svijesti, pred našim duševnim očima sve je jasno, kao da se jučer dogodilo, kao da se svaki dan sve u nama ponavlja. I u dušama onih, koji znaju sve detalje i u dušama onih, koji o Bazovici znaju samo glavno — slika je živa. Dogadja se čak čudo: kako vrijeme prolazi ta slika u nama gubi konture zemaljskog: neka nevidljiva ruka (ruka Pravde, Historije, Boga) plazmira legendu, koja će ostati za sva vremena, koja će se pretakati kroz našu krv u krv naše djece, u krv dalekih budućih generacija, iz sadašnjosti u budućnost. Vizija Četvorice bit će u slavenskim očima i onih, koji će doći daleko poslije nas jednako tragično — divna i veličanstveno — grozna, kao što je danas, tek dvije godine poslije Bazovice, u našim očima. Ne, ne treba ništa osjećavati, ne treba možda čak stereotipno kronološki reproducirati tok čitavog onog krvavog zbivanja: bio bi to vrlo lak i vrlo suvišan posao, bio bi to najkomodniji novinarski posao, sasvim spoljašnjeg značenja.

Pokušajmo prigodom ove obiljetnice nešto drugo, učinimo nešto što će više zadovoljiti herojske sjene Četvorice, učinimo nešto, što će biti dostojnije njihove žrtve: saberimo se i promislimo, udubimo se u sve ovo naše tragično i bolno zbivanje od početka do danas meditirajmo u prvom redu o intimnom, osnovnom, unutarnjem značenju Gortana i Četvorice i pokušajmo da, evo, sada u razmaku između ove druge obiljetnice Bazovice i skorašnje treće Gortanove obiljetnice, nadujemo u njima bažnu našu ideologiju. Priznajmo: raskidani i zavijoreni od ovog nemilosrdnog vjetra naše sudbine, mi još nismo uspjeli da mislimo, mi još nismo uspjeli, da u sebi sredimo kaos od elemenata, mi još nismo razlučiti pozitivno od negativnog, nismo stvorili red u našim mislima, nismo dali cilj našem velikom htjenju, nismo još racionalizirali naš neobudzani sentimenat, mi još nismo došli do toga da možemo reći: ovo je naša ideologija, ovo mi želimo postići, ovako čemo to postići! Priznajmo: mi smo emigracija sva u zanosu pred velikim idealom, nama pred tim idealom dolaze na oči suze grijeva i nekog bijesa najedamput, zbog nemoći da ga dostigne. Sve je u nama elementarno i sirovo, sve je čak lijepe u toj svojoj primarnosti, ali mi smo nemočni, nemočni, nemočni do očaja nemočni, na granici samoubijstva od hipertrofije osjećaja, mi smo nemočni, mi smo mrtva falanga, mi smo velika voda, koja se razliva i koju treba regulisati. I nije čudo, da se šapati pojedinačni glasovi od lani ove godine pretvaraju u sve glasniji kor: ideologiju nam dajte! Nije čudo, da omladina apostofira. Nije čudo: sedamdeset hiljada emigranata, to je danas stvarno masa vjernika, koji gledaju ekstatičnim očima u jedno božanstvo, a ne čuju riječ nikakvog evandjela. Dogadja se čak, da pred tim božanstvom neko kleči, neko stoji, neko se krsti, a neko se ne krsti i nastaje zabuna: što je pravo, u čemu je istina, koji je pravi put? Ko je pravovjerni, a ko heretik?

Stanimo, dakle, pred Bazovicom i pred žrtvom četvorice i zamislimo se. Krajnje je zato vrijeme. Nemojmo tapati mrakom apatije i tugom napuštenosti, nemojmo dozvoliti, da se i najidealniji medju nama »otrijezne« i mahnu rukom na sve, te podi putem bezbržnosti i neinteresovanja. Nemojmo dozvoliti, da napeti luk našem emigrantske mladosti popusti: strijela, koja je s tog luka uperena treba da jednom pogodi svoj cilj! Najbolji medju nama neka pregnu, da izrade ne opet jedan papirnat program, nego nešto što će biti kao riječ iz koje će doista postati djelo. Nešto, što će kao magija djelovati na sve nas, da čemo instinktivno stisnuti redove. Bazovica može stvarno da nam služi kao baza. Za svakoga od nas, ma kako na nas pojedine djelovale sitne političke prilike, Bazovica je pristupačna: ekstremni nacionalizam kroz Bazovicu susreće se s ideologijom onih, koji stoje na lijevom krilu. Sve se tu stapa u jedno: naš eminentno nacionalni problem postao je kroz Bazovicu veliki

Ferdo Bidovec

Zvonimir Miloš

Vjekoslav Valenčić

Franjo Marušić

Onima onkraj mora

Posvećeno četvorici mladih mučenika

*Došli su u zemlje naše od starine,
Gdjeno Slovjen živi od davne davnine.
Na ognjištu svetom naša vatra gori
Oko vatre naša stara riječ ori
Gromorna i jaka,
Riječ diva, vila i pjesma junaka,
Uništi su lako.
Niko ih ne dirnu, niko nije tako...
Podigoše spomen pobjede i slave,
I smislile odmah — mahom prvog časa:
Da slovenskom slovu već ne bude glasa,
Da promjene duše i promjene glave...
Ali narod neda svoje drago ime,
Neda svoje riječi ni majčina slova...
U njemu mu sreća — znamen blagoslova,
Srce mu je davno povezano s njime,
Kad ne mogli milom,
Oni stali silom
Gonit naše slovo iz škole i hrama,*

*I vijesnici nekog novog uskrsnuća
Stali vatrom tjerat našu riječ iz kuća,
Što ih pretci naši podigote svuda;
Gdje je slavska zemlja, gdje je slavska gruda.
Al narod se neda i ponesen krilom
Očaja i jada
U ludilo pada,
I on će da pali proganja i tuče,
I što jagnje bio sad je mrki vuče.
Zar bi oni htjeli
Da budemo mirni kć jaganje bijeli,
Kad u ime svijetla, prosvjete i prava
Sigurna nam nije na ramenu glavu?
Kad nam lancem vežu i noge i ruke.
Ćude se ti davni
Aguzini tavni
Da robovi idu listom u hajduke!*

RIKARD KATALINIC JERETOV.

problem čovjeka, općevječanski problem. Time što je kod Bazovice čovjek stupio u prvi plan, nacionalni problem dobio je na svojoj opravdanosti. Bez opasnosti pred rasplinjavanjem i slabljenjem velike naše ideje u osnovu naše nove ideologije za kojom vapimo, uvrstimo, dakle, najprije to: naš problem nije u romantici boja zastave, on nije problem niknuo iz nacionalističkog ili čak šovinističkog prkosa, sve je u njemu od krvavog ljudskog mesa i pogažene ljudske duše. Na Bazovici se nisu sastala samo dva naroda u sukobu samo patriotskih zanosa i težnje. Dignimo zato ovo u našem programu na prvo mjesto, jer je u tome maksimum pozitivnoga, maksimum shvatljivog i sugestivnog za svijet, koji moramo pridobiti za našu ideju. A pored tog glavnog još je mnogo divnih ideoloških elemenata u Bazovici: tu je duh i škola žrtve, tu je velebni primjer velikog, ali tihog rada, tu je upravo simbolički primjer vezanosti za onu zemlju do zadnjeg dana (zar nisu četvorica mogla komotonu pred opasnošću da sele u emigraciju?), tu je

omladinski elemenat tako čudno zreo i muževan, tu je apsolutna otutnost svake dekoracije, idealno ne postojanje bilo kakve romantičke, — sve je tako jednostavno, nemamješteno, sve bez buke i jestine manifestacione farbe, — bez heroikoidnih gestova, a tako heroično, bez mučeničke pozne, a mučeničko do svetosti. Ništa nije bilo stilizovano ni pred Bazovicom ni na Bazovici, — a opet je sve to u jednom novom stilu, koji bi mogao nači adekvatan odraz u čitavoj našoj novoj ideologiji.

Nije to moguće i ne kanimo u ovome članku da sistematski analiziramo čitavi kompleks Bazovice. Nismo imali te namjere. Htjeli smo samo jedno: u ove dane neka se oni, koji su najpozvaniji koncentrišu, neka se nadju u duhu oko Bazovice i neka pokušaju da u njih nadiju bazu našoj novoj jedinstvenoj ideologiji. Bit će to najveća zadovoljština onima, koji su pali za sve nas. Onda će tek Naši Veliki postati svjetlo na našem putu, njihova žrtva i slava postat će blagotorna, a mi čemo biti dosta da o njima govorimo

Ugotoviti treba, da je drakonska obsodba v Trstu dosegla uspeh, kakršnega Italija ni pričakovala: utrditev jugoslovenske misli.

»Züricher Zeitung« september 1930.

XVIII.

ZAGREBAČKI ZBOR

3—12 IX 1932.

Opći medjunar. vel. sajam uzoraka sa specijalnim sajmovima:

ELEKTRIKA — RADIJE — HOTEL — KUĆA — KUHINJA PREHRAMBENA IND. — TEKSTIL — KRZNO, VUNA, ZIMSKI SPORT, NARODNA KUCNA RADINOST I CILIMI, POLJOPRIVREDNA I STOCNA HRANA, te

OPĆI SAJAM SVIH VRSTI ROBE
VELIKA VETERINARSKA IZLOŽBA

Uz unapred nabavljenu putnu legitimaciju Zagrebačkog Zbora na željeznicama 50% popusta (besplatni povratak) na Jadranškim parobrodima viši razred za cijenu nižega. Legitimacije dobivaju se kod svih putničkih ureda te novčanih zavoda u svim većim mjestima.

ULAZNINA DIN 10.— PONEDJELJAK I PETAK DINARA 5.—

KOMEMORACIJA ZA BAZOVSKIMI ŽRTVAMI V TRBOVLJAH.

Organizacija Jugoslovenskih emigrantov v Trbovljih poziva vse svoje člane na komemoracijski sestanek za bazovskimi mučeniki, ki se vrši v pondeljak 5. septembra ob 20 uru v društvenih prostorih. Udeležba članstva — dolžnost! Točno in vsi!

Odbor Orjem, Trbovlje

BEogradski Kongres Zvezne Jugoslovenskih Emigrantskih Društava

V smislu 6. in 9. člena zveznega pravilnika ter na podlagi enoglasnega sklepa zveznega direktorija z dne 10. IV. sklicuje zvezni predsednik I. redni kongres Zvezne Jugoslovenskih Emigrantskih Organizacija v Jugoslaviji v nedeljo dne 11. septembra ob 9 uru dopoldne u prostorijah Stare Skupštine ul. Kraljice Natalije v Beogradu.

Dnevni red kongresa, predpisani po II. členu zveznega pravilnika je sledeći: 1. Položaj naše emigracije v Jugoslaviji in našega naroda v Italiji. 2. Delo zveznoga vodstva v preteklem letu. Poročilo vodstva. 3. Skupno poročilo o delu posameznih udruženjih včlanjenih v Zvezu v svrhu dosege ciljev Zvezne. II. člen pravil. 4. Absolutorijski direktorija na predlog nadzornega odbora. 5. Volitve: a) imenska volitev članov direktorija; b) volitev nadzornega odbora; c) volitev odsekov. 6. Splošne smernice za delo emigrantskih organizacija v bodočem letu. Določitev kraja za bodoči kongres. 7. Določitev denarnega prispevka Zvezne od strani društava za bodoče leto sorazmerno številu njihovega članstva in njihove ekonomski moći. 8. Predlogi posameznih društav. 9. Slučajnosti.

Opozarijamo vsa društva, da lahko v smislu prvega odstavka 9. člena zveznega pravilnika sporoči najkasnije do 28. avgusta predsedniku svoje predloge, ki se imajo razpravljati na dnevnem redu kongresa. Predložiti se mora obenem še 22 prepisov predloga za vsa društva včlanjena v Zvezni. Prepis predloga bo moral predsednik poslati posameznim društvom na znanje najkasneje do 3. septembra.

Obračamo nadalje pozornost vseh včlanjenih društav na določilo 5. člena pravilnika glede delegatov za kongres. Društva do 100 članov pošljijo do dva delegata, od 100—500 članov po tri delegata, od 500 naprej pa po 4 delegate. Ni potreba, da so delegati ravno člani dotičnega društva, ampak so lahko tudi člani kakega drugega emigrantskega društva.

Posamezen delegat namreč lahko združuje v sebi več mandatov, največ 4. dokazanih s pravomočnimi pooblastili društav, katere zastopa.

Zveza je že napravila potrebne korake in bo veljalja za vse udeležence kongresa polovična ali pa morda četrtninska vožnja. O tem bomo še pravočasno obvestili vsa društva potom javnega časopisa.

Kongresa naj se udeleži po možnosti kolikor je mogoče veliko emigrantov in ne samo delegati posameznih društav. Najprimernejši za obisk kongresa so nočni brzovlaki, ki pridejo v jutranjih urah v Beograd. Za razgledanje mesta Beograda, za skupno cenejše kosište ter za uporabo prostih ur izven kongresnega dela se bo pobrigala Zveza Posamezna društva naj tudi v tem oziru izrazijo svoje morbitne želje, da se priskrbi pravočasno za potrebo.

NAŠI SVEĆENICI NA UDARU
župnik Čemažar iz Opatjeg sela pred sudom

Gorica, avgusta 1932. Dne 25. o. m. vršio se pred goričkim sudom proces protiv župnika u Opatjem selu Franje Čemažara, koji je bio optužen, da je medju svoje vjernike širio slovenske molitvenike i druge slovenske knjige, koje su navodno zaplijenjene od goričkih policijskih vlasti. Sudac je na osnovu izjave optuženoga i na temelju svjedočenja u prilog župnika morao zaključiti, da optuženi nije počinio nikakvo kažnivo djelo, pa je župnik Čemažar bio rješen bez ikakve kazne.

Nikada nisu prilike crkve u Julijskoj Krajini bile teže nego danas, a broj onih svećenika, koji su pod policijskim nadzorom sve je veći. Po selima u Goričkoj ima još nekoliko desetaka slovenskih svećenika, ali većina je njih pod policijskim nadzorom ili najavljena ili nenajavljenim.

KAMO JE POSLAN KONFINIRANI SVEĆENIK FILIP TERČELJ?

Gorica, avgusta 1932. — Velečasni Filip Terčelj, koji je bio uhapšen oko Nove godine s većom grupom goričkih Slovenaca, kako smo nedavno javili bilo je osudjen na konfinaciju. Osudjen je na punih pet godina! Pred nekoliko dana bio je odveden iz Gorice i to u malo mjestance Campolongo u provinciji Campobasso.

Gorički urar Darko Šuligoj, koji je takodjer bio uhapšen u spomenutoj grupi, bio je isto tako konfiniran i to na pet godina. On je već na otoku Termi. Interesantno je da je Šuligoj konfiniran na tom otoku, koji se inače do sada upotrebljava za konfiniranje (domicilio coato) običnih, a ne političkih zločinaca. Izgleda, da su Ponza i Lipari, te ostala mesta, gdje su smješteni politički konfiniranci već prekrcaja. Darko Šuligoj je u vrlo lošem zdravstvenom stanju, pa su njegovi rođaci u velikoj brizi za njega.

PATNJE BRACE SFILIGOJ

Gorica, avgusta 1932. — Kako smo vam već javili na Dobrovrem je umro otac dra Augusta Sfiligoja, koji je osudjen u procesu s Jelinčićem na deset godina zatvora. Dr. Sfiligoj nalazi se u zatvoru u gradu Lucca i nije mu dobro. Njegov brat Vilim, općinski tajnik, vratio se iz Ponze, gdje je bio u konfinaciju osudjen na tri godine. Podnjo je polovicu kazne. Sad je kod kuće pod strogim policijskim nadzorom.

OBSODBE IN ARETACIJE JUGOSLOVANOV.

Gorica, avgusta 1932. Pred goričkim sudištem se je morala zagovarjati 32letna Ivan Puc iz Podkraja proti obožbi, da je brez potnega lista prekoračila mejo pri Idriji in tihotapila prepovedano blago. Obsojena je bila na 2750 lir denarne kazni.

Blizu Idrije so aretirali 23 letnega Ivana Martiniga iz Kubina pri Vidu, v trenutku, ko je prispel iz Jugoslavije z naravnim, polnim tihotapskega blaga.

STUDENTICA JELICA VODOPIVEC IZ KAMENJ JOŠ UVIJEK U GORIČKOM ZATVORU.

Gorica, avgusta 1932. — Kako je poznato od fašističke policije bila je iz nerazjašnjih motiva, svakako zato jer je Jugoslovenka, aretirana studentica Jelica Vodopivec iz Kamenj. Ona se još uvijek nalazi u goričkom zatvoru. Nezna se što će s njom biti. Isto tako nalazi se u goričkom zatvoru i mladi seljak Franc Lozar iz Zgornjeg Vrtovin. — Studentica Vera Makuc s većom grupom uhapšenih nalazi se takodjer u zatvoru već nekoliko mjeseci.

ARETACIJE V BAZOVICI

Trst, avgusta 1932. Fašizem zopet udarja po naših ljudeh. Nedavno so aretirali skupino mlađih fantov. Med aretiranci so: Grunta Danilo, Grgić Edvard in Marc Ivan; aretirana sta bila tudi Mahnič Karel in Grgić Dušan, ki sta pa bila izpuščena. Grgić Dušana so fašisti tako pretepli, da je radi tega nevarno zbolel. Vzrok aretacije ni znan. Eno pa je: fašisti zapirajo po nedolžnom naše ljudi in iščejo se novih žrtava! Fašizem ne poznaje među novih zemeli u lud, da bi jih zasuznil. — (Mos)

VELIKE ARETACIJE KMEČKIH FANTOV

Gorica, avgusta 1932. V Oslavju (Pevju) so pred kratkim aretirali skupino kmečkih fantov, ker so sodelovali pri domaćem cerkvenem zboru. Ob tej priliki so aretirali vse člane bivše organizacije »Soča«. Po dolgotrajenim zasljevanju in raziskavanju so fante izpuščeni.

Beda se širi i već dan za dan, italijanska vlada pa mirno uvaia nove dake. Ni dolgo od tega, kar so uvedli nov državni davek na govejo živilo. Delavstvo komadi! Protifašistične organizacije se vedno bolj većaju in pripravljajo ter udarjajo po fašističnih tiranih. — (Mos)

Naša kulturna kronika

SPIS O RAPALLSKOM UGOVORU NA ENGLESKOM JEZIKU

U pripremi je i doskoraće izići na engleskom jeziku spis o Rapallskom ugovoru pod naslovom »How we came to Rapallo«. Autor je poznati jugoslovenski historičar, profesor univerze u Zagrebu dr. Ferdo Šišić, koji važi kao najodličniji stručnjak u pitanju Londonskog pakta i poslijeratnih paktova

OTVORENA BORBA IZMEDU TRSTA I STARE ITALIJE

Trst, avgusta 1932. Oni, koji su ujek gledali realno na stvari, pa čak i sami Talijani, koji su imali malo razuma, uvidjali su već pred pedeset godina, kad je talijanski iredentizam u Trstu bio u punom zamahu, da će sve to zlo svršiti, ako se idealni zaneseni iredentista ostvare, da će Trst pod Italijom propasti, jer će nastati izmedu njega i Venecijete Genove neminovna borba. Ima o tome iz onoga vremena napisanih članaka po novinama i u knjigama, koje su pisali oni, koji su kritički gledali na iredentizam, rečeno je sasvim otvoreno: u Italiji će se Trst zavladati s Venecijom i Genovom, oni će zapasti u borbu, koja će zlo svršiti za Trst i koja će napokon osvijestiti tršćanske talijanske patriote.

Tako se i dogodilo. Već nekoliko godina svjedoci smo jedne ogorčene borbe izmedju Trsta na jednoj strani, a udružene Genove i Venecije na drugoj strani. Venecija i Genova, iz kojih stoje fašistički režim, bolje reći Banca Commerciale Italiana, koja spašava u svim slabim situacijama režim, uspjeli su da Trstu uzmu sve ono, što je u njemu bilo vrijedno. Tršćansko parobrodarstvo nema više svojih centrala u Trstu, nego u Genovi i Veneciji. Ali ono, što je do sada postignuto Genovu i Veneciju sasvim ne zadovoljava: treba ići i dalje. Ovi dana mogli smo čitati u tršćanskoj štampi seriju članaka, u kojima se otvoreno kritizira postupak Genove i Venecije prema Trstu, a pogotovo se oštrim riječima kritizira Venecija. Il Popolo di Trieste u jednom članku pod naslovom »Venecia e Trieste« osvrće se na nove planove o gradnji luka, elektrifikaciji željeznica i gradnji automobilskih cesta i konstatuje, da su svi ti planovi udešeni tako, da sasvim očvidno favoriziraju Veneciju na štetu Trsta. Venecija će dobiti prva električne željeznice, najprije će se naime elektrificirati one pruge, koje vežu Veneciju sa zaledjem, a ostalo će doći na red kasnije, ako bude sredstava. Kako će to pogoditi onaj i onako slab promet Trsta, ne treba naglašavati. Il Popolo di Trieste otvoreno kaže, da Venecija ima doduše pravo, da zaštićuje svoje interese i da se brine za svoj razvoj. Ona može, da pokušava obnoviti svoju pomorsku tradiciju iz dalekih stoljeća, ali ne bi to smjela činiti na račun Trsta (non si sacrifichino Trieste e Fiume alla piu malinonica oscurita). Popolo tvrdi, da su venecijanci postigli to, da sve navigacione linije, koje su upućene za Trst, tiču i Veneciju, te da sve željeznice, koje dolaze u Trst imaju i načoće vozove direktno, koji idu i za Veneciju. Prema tome Venecija je vidljivo favorizirana, a Trst nek samo trpi, kad ga je Bog već stvorio. Ali najbolje bi

putio se na Sv. Goru kraj Gorice, da nakon više godina ponovno hodočasti k Gospi te primi sv. sakramente. U 8 sati je bio na Sv. Gori. U crkvi se je pripravio na ispojed i nato pobojno pristupi k ispojedaonici. Tek je rekao: »Hvaljen Isus...«, odgovorio mu je ispojednik: »Parli italiano, non capisco lingue straniere.« (Gоворите talijanski, ne razumijem strani jezika). Jadnik je za silu razumio, ali shvatio je takoder, da se na Sv. Gori ne može ispojediti. Vratio se u Goricu i nakon dvosatnog hodanja prispio na Kostanjevicu, diržeći, da će se kod onđeđnjih otaca frajnjevaca moći ispojediti i pribestiti. Ali sve badava. Iz ispojedaonice zagrmio je isti odgovor: »Non capisco, parli italiano!« (Ne razumijem, говорите talijanski). Jadnik se je ražalostio i istodobno strašno razlutio na one, koji su dobre slavenske redovnike prognali preko granice. Ogorčen se je vratio kući i pričao cijelom selu, što mu se je dogodilo. Da li je još kasnije pošao na ispojed, nije mi poznato. Jednaki i slični slučajevi dogadali su se i u ostatim potaličenjima samostanima Julijske Krajine. Među vjernim hrvatskim i slovenskim narodom šire se sablazan i bijes na više crkvene vlasti. Tko nosi odgovornost za to, nije mi potrebno razlagati.

Iz brošure od Vigilansa.

IZ VIPAVSKE DOLINE

Velika beda. — Strategična dela. — Kaj pišejo iz Amerike

Vipava, avgusta 1932. Beda je zelo velika. Dolgo se množe. Posledice vsega tega so številne dražbe, razburjanje in obup. Delavci postopajo okrog brez dela. Pričestni popravah in utrijevalnih delih so zapošleni večinoma Italijani. Tako n. pr. pri utrijevanju na Nanosu in Širjenju ceste Ajdovščina — Col — Crni vrh itd. Vsa ta dela in popravila so vojaške in strategične važnosti, kamor imajo dostop samo fašisti. Omenjeno cesto popravljajo in Širjo zlasti, kjer so ovinki (po nekod je sedaj široka čez 16 m).

Domačini, ki so se izselili v Ameriko (Argentinijo) pišejo, da je tamkaj velika brezposelnost in da je delavstvo vse povsod izkoriscavano. Marsikdo bi se rad vrnil domov, a nima denarja za vožnjo. — (Mos)

BREZPOSELJOST V PODGORI

Gorica, avgusta 1932. Brezposelnost je dosegla višek. Delo v tektinli tovarni je bilo skrčeno na minimum. Tovarna obratuje samo tri dni v tednu. Reducirane so bile vse boljše moške moći. Prav tako so bile odpuščene skoro vse ženske. V tovarni delajo sedaj samo invalidi in tisti, ki so pomogli, da se je v tem krogu širil fašizem. Električna centrala je odustila čez 100. tovarna pa okrog 60 delavcev in čez 20 uradnikov. — (Mos).

D'ANNUNZIO JE SASVIM RAZOČARAN: ON SE ODRIČE DALMACIJE...

Da s d'Annunzijom nije više nešto u redu, to je opće poznata stvar. On je u prvom redu već star i sasvim budalast, a osim toga nekima svojim ispadima postigao je, da je odnos izmedju njega i Mussolinija ohladnio. Mussolini ipak iz izvjesnih obzira, mora da iz državnih blagajna izdaje velike pare za izdržavanje d'Annunzijevog Vittoriala, velikog i luksusnog dvorca s čitavom kompanijom služinčadi. Neki dan, kad je kod Desenzana u Italiji slišao sa svojim balonom Piccard na spuštanju iz stratosfere, došao je da ga vidi i d'Annunzio. On je Piccarda nežno zagrljio i izlubljal (on je oduvijek čeznuo za ovakvim svećanim, herojskim ljubljenjem!). U razgovoru s Piccardom d'Annunzio se valjda pomalo i tužio. Medju ostalim rekao je on Piccardu, kako javlja: »Neue Freie Presse« od 23. avgusta, da njegov san nije više Dalmacija, nego još jedino jedan let u stratosferu, gdje bi mogao biti bliže zvijezdama. On bi tako napisao jedno svoje djelo u stratosferskoj gondoli... »Neue Freie Presse« kaže doslovno: »Er sage sein Traum sei jetzt nicht mehr Dalmatien, sondern ein Reich in der Stratosphäre, damit er mit den Sternen in Verbindung treten könnte.«

VATIKAN I NAŠI SAMOSTANI

Naši samostani (manastiri) u Pazinu, Cresu, Zadru, Kopru, Velikom Lošinju, Nerezinama, Martinšćici, na Rijeci, u Gorici, na Kostanjevcu kod Gorice, na Sv. Gori i u Sv. Križu u vipavskoj dolini imali su prije hrvatske i slovenske redovnike i pripadali su jugoslovenskim provincijama te imali svoje središte na pr. u Zagrebu, Ljubljani ili Mariboru. Podnipošto ne ide, da bi redovničke provincije sezone iz jedne države u drugu. Redovnici, koji su pripadali provinciji u susjednoj Jugoslaviji, moralni su kući, preko granice.

I taj je izgovor prazna riječ. Pod Austrijom je na pr. samostan u Piranu pripadao provinciji u Padovi, dakle provinciji u Italiji, i proti tomu se nitko nije bunio. Tko je radi toga silom tjerao redovnike preko granice? Zašto ne vrijedi za naš narod isto pravo kao i za Talijane? Zar su hrvatski i slovenski katolici manje vrijedni od Talijana?

Ali ja neću da nanosim krivicu Vatikanu. Recimo, da bi rimska vlada pravila poteškoće, da ni pod kojim uvjetom ne bi dozvolila, da samostani u Julijskoj Krajini spadaju pod vlast predstojnika u Jugoslaviju. Zar si dakle Vatikan u tom slučaju ne bi bio mogao pomoći? Vatikan bio bi mogao za samostane u Julijskoj Krajini osnovati samostalne redovničke provincije sa sjedištem u zemlji samoj i pitanje bi time bilo rješeno. To je bilo u potpunosti vlasti njegovo. Jednim dekretom napisanim u četvrt sata, bilo bi sve uređeno. Zašto nije toga učinio? Zato, jer nije htio.

Što se je dogodilo mjesto toga? Vatikan je tripla i gledao, kako talijanske države vlasti silom gone hrvatske i slovenske redovnike iz zemlje, i nato je odmah pripojio slovenske samostane talijanskim provincijama u Veneciji, Padovi i tako dalje. S prvim vlakom dovezli su se u naše krajeve talijanski redovnici i odmah prve nedjelje sve potaljčili. Ukinuli su hrvatske i slovenske redovnike, hrvatske i slovenske molitve, hrvatsko i slovensko pjevanje, uveli su talijansku ispojed i udružili se s neprijateljima našega naroda.

Posljedice za duhovno pastirstvo potresno su žalosne. Navest će samo jedan slučaj, koji dosta jasno svjedoči, što je Vatikan učinio našim ljudima. Neki 70-godišnji starac dignuo se je u tri sata ujutro i ot-

Zar širom svijeta nije bilo dovoljno redovnika, rodjenih i nadležnih u Julijskoj Krajini, koje bi Vatikan bio mogao pozvati kući? Kad se radi o dobru neumirli duši, ne smije se papa kao zajednički otac svih vjernika plaštiti ni pred čime. Vatikan bio bi mogao te hrvatske i slovenske redovnike porazmjestiti po ispraznjenim samostanima. Na taj bi način bilo priskrbljeno za duhov-

IZ KNEŽE JE ZBEŽAL V JUGOSLAVIJO FAŠISTIČNI »CAPOSQUADRA«

Trst, avgusta 1932. Te dni je povzročil beg fašističnega »caposquadra« v Jugoslavijo veliko razburjenje med fašisti. Taki slučaj nam jasno kažejo, da je fašizem v popolnem razkroju.

Beda je tudi tu zelo velika. Edini zaščitnik daje našim kmetom živinoreja. Za razne mlečne izdelke je včasih kmet dobil lepe denarje. Toda sedaj ni več vsega tega. Velik udarec za Knežane je, da je pred kratkim propadla v Podmrečju mlekarna, kamor so oddajali večje količine mleka. Veliko zmedo je povzročilo pred kratkim ukinjenje domače posojilnice v Podmrečju.

IZ ITALIJE BJEZE VEĆ I KARABINERI

Jedan karabinjer s granice kod Zadra bjezi u Jugoslaviju.

Zadar, avgusta 1932. Ovih dana Zadar je imao jednu svoju senzaciju. Dogodio se naime jedan slučaj, koji je izazvao bezbroke komentare. Karabinjer Enrico Pierini bilje je povjeren dozadno sa svojim drugovima čuva pograničnu karaulu u selu Babindubu, pograničnom mjestu udaljenom 5 kilometara od Zadra. Kroz Babindubu prolazi jugoslovensko-italijanska granica prema Zadru i dijeli selo gotovo napol. Selom prolazi glavna cesta ostavljajući jedan dio sela Jugoslaviju, a drugi Italiji. Karabinjer Enrico Pierini napustio je svoje mjesto i prebjegao je preko jugoslovenske granice i javio se jugoslovenskim pograničnim vlastima.

Ovaj bijeg izazvao je u Zadru u redovima talijanskih vlasti i fašističkim krugovima pravo zaprepaštenje. Talijanske vlasti čim su saznale za bijeg, odmah su sastavile naročitu komisiju u koju su ušli kvetor komandant karabinjera, jedan viši činovnik prefekture i jedan oficir komande ovdaljnih trupa. Ovoj komisiji povjeren je istraživanje ovog slučaja, za talijanske vlasti vrlo neugodnog. Pojmljivo je, da su Zadrani primili sa radošću ovu vijest, jer je poznato njihovo stradanje otakso su »ujeđeni s majkom Italijom«. Imenovana komisija se odmah dala energično na posao. Ona je saslušala sva lica koja su bila u dodiru s odbjeglim i izvršila detaljno ispitivanje čitave posade karabinjerske karaule u Babindubu. Dosada je komisiji uspjelo konstatirati, da je spomenuti karabinjer Pierini član jedne antifašističke porodice iz Italije, čiji su svih članovi osim starog oca već nalaze u emigraciji u Francuskoj, kamo su pobegli. Prema službenim verzijama Pierini je pobjegao po nagovoru svoje braće, koja su aktivni učesnici antifašističke organizacije u Francuskoj. Bořeči se tako za slobodu Italije i slobodu čovjeka. Postoji opasnost da će se sada bijes fašističke soldateske srušiti na staru glavu sijedog oca Pierinija, koji za bijestvo svog sina nije ni znao, jer je on jedini na čijoj glavi fašističke vlasti mogu danas da se osvete.

Nedavno je, kako smo javili, preletio jedan avijatičar Slovenac, a sada, eto, bježi jedan karabinjer, koji je imao delikatnu službu. Znači, da je antifašizam zauzeo maha i u onim redovima, u koje ima režim najveće povjerenje. A to je početak — svršetka.

KAKO SKRBE FAŠISTI ZA NAŠE LJUDI? Fašisti izrabljajo naše stare običaje za assimilaciju. — Policijski teror.

Gorica, avgusta 1932. Renški »Dopolavoro« organizira izlete, ki bi naj bili novo sredstvo za potoitaliančevanje našega ljudstva. Za vse to delajo fašisti velikansko reklamo: cena je izredno nizka, izlet nudi vsestranske ugodnosti! »Dopolavoro« je organiziral do sedaj dva takia izleta (na Loke in Barbo). Naši ljudi pa se izogibljejo radi teh izletov, ker vedo, da zapravljajo »Dopolavoro« ob takih prilikah tud denar, ki ga je nasilno izmožgal iz naših ljudi.

Zanimivo je, da so fašisti za 24. in 25. julija (sv. Mohor) sami organizirali ples, ki je tradicionalen in se je vršil oba dneva popoldne. Sedaj pa hcejo fašisti izrabiti naše stare običaje za svoje osebne koristi. Toda naši ljudi se tega dobro zavedajo in se izogibljejo teh plesov.

Teror nad našimi ljudmi se veča dan za dnem. Ako dobi »Questura« skupaj večjo družbo mladih fantov, vidi pri tem protidržavno zaroto. Prišlo je že tako daleč, da se hodijo fantje kopati vsak zase. Po 10 in pol ur vi vozi po stranskih poteh v bližini vasi policijski avto. Značilno je, da vozi ta avto brez luči in da ne daje nikakih signalov. »Questura« arctira vsakogar, ki je kolikšno sumljiv in se ne legitimira pravilno.

VOJAŠKE VAJE FAŠISTIČNE MLADINE

Trst, avgusta. V noči od nedelje na ponedeljek je bila v tržaški provinci izvršena mobilizacija vseh fašističnih omladinskih bojnih organizacij. Mobiliziranci so se morali zbrati na 18 dočlenih krajih. Člani vseh organizacij se z zbiralci v naglih pohodih krenili v Sežano, kjer so se nato vršile velike vojaške vaje. Vodil jih je pokrajinski tajnik fašistične stranke v Trstu Petrusino. Mobiliziranih je bilo skupno 1500 članov fašističnih omladinskih vojaških organizacij. Istočasno so bile izvršene vežbe v vzdrževanju zvez med posameznimi fašističnimi vojaškimi formacijami v Postojni, Senožečah in Št. Petru, kjer je imel odbor za fašistično propagando velike shode s predavanji o ciljih in delu fašistične stranke. Na teh vojaških manifestacijah je bila posvečena posebna pozornost takozvanim »brzim oddelkom«, kakor so kolesari, motociklisti, konjeniški in gorski oddelki.

AVSTRIJA — VRNI NAM NAŠO SUVERENITETO

(Iz moje knjige »Goriški Slovenci«)

Po vojnih dogodkih leta 1866., ko se je Avstrija bojevala na severu proti zmagoviti Prusiji, na jugu pa na suhem in na morju porazila Italijane, je nastalo za vse goriške in ostale Slovence važno vprašanje, kje bo bodoča državna meja med Avstrijo in Zedinjenim Italijam. V svoji knjigi »Goriški Slovenci«, ki je v tisku in izide pred Novim letom, imam večjako važnih sestavkov, v katerih so odlčni Slovenci takratne dobe zavzemali prav jako stališče, lakrska meja bi bila v interesu slovenskega naroda in Avstrije same. Tako n. pr. priponujem v enem sestavku, da so se naši odlčni predniki odločno opirali meji ob Tagliamento, ker bi tako dobili v novo goriško ali primorsko deželo veliko preveč italijanske življa, kar ne more biti v korist bodočemu mirnemu razvoju te naše dežele, in to ne v korist se Slovencem in ne države. Predlagal so mejo ob Soči do železniškega mostu pri Gorici, od tam ob železnicu do Krmina, dalje do Vasi Dolenje ob Idriji, od tam dalje ob obronkih Kolovratu in Matajurju do St. Kvirinskega mostu med Cedadom in Št. Petrom Slovenskim, preko Nadiže tja gori nad Foido (Facis) in Gemono do Kaninskega pogorja, tako da bi prišli v našo deželo tudi vsi beneški Slovenci.

Na celu vsemu takemu gibanju med goriškimi Slovenci je stal majhen možiček, ali velik mož, takratni kobariški kapelan Andrej Žnidarčič, ki je pozneje še več deset let igral znaten vlogo v življenju goriških Slovencov. Tako je ta mož napisal v 71. številki celovškega »Slovenca« znamenit članek: »Naš program po vojski«, v katerem je raspravljal vodilno idejo cesarja Franca, ko je izdal patent za ilirske kraljevstvo, katero je hotel imeti zdравo in močno proti pogubni — italijanski ideji.

V številki 79. in 80. istega »Slovenca« je priobčil kako važen podlistek, iz katerega naj povem le toliko, da je prišel 14. avgusta iz Čedadu v Kobariš feldmaršal vojvoda Albrecht. Stanoval je v stari patricijski hiši, poslanca Pagliaruzzija, očeta Kralanovega. Pri nadvojvodu so se oglasili župan Anton Uršič, svak letos umrleg ravnatelja Ljubljanske Mestne hranilnice, Ivana Hrasta in njim vsi starešine, ki so ga naprosili, naj nikar ne dopusti, da bi šla bodoča meja ob Soči ali še najdalje ob vzhodu, kajti tod bivajo Slovenci, ki za nobeno ceno nečeo priti pod Lahe. Nadvojvoda jim je odgovoril: »Srečen sem, da Vas morem potolažiti. Le povejte ljudstvu, da se kaj takega ne zgodi. Isti Žnidarčič je napisal v celovškem »Slovencu« zna-

nit članek, ki ga je končal z 12 odstavki, kateri so pročenjali z besedami: »Avstrija mora vedeti...«, in na to je našteval vse zgodovinske resnice od leta 1500 dalje, ko je goriška grofija sklenila z cesarjem Maksimilijanom I. jasno pogodbo, kako se priključi njegovi državi. Cesar je 21. junija potrdil postave in predpravice naše grofije, na kar so mu goriški stanovi prisegli zvestobo.

Dalje priponuje, kako je oče pragmatične sankcije Karol II. prišel sam v Gorico, ki je 5. septembra 1728. zopet potrdil goriške postave in predpravice, — in šele nato je sprejel prisego goriških stanov.

In goriška grofija je vedno krepko držala svoje pravice. Tako na pr.: Ko je cesar Ferdinand I. leta 1522 združil z vojvodinom kranjsko naš Devin, Prem, Vipavo, Postojno in Senožeče, — so deželni stanovi protestovali in so se proti tisti pridružiti neprestano pritoževali. — Tako so protestovali tudi, ko je cesar Ferdinand III. goriško deželo razkosal na dva dela. Prodal je leta 1647. Gradiščansko nekemu Janezu Antonu Egenberškemu, in od takrat imamo pokorenog grofija Goriško in Gradiščansko. Avstrija naj torej ve, da je bilo to protizakonito in proti pogodbi.

Avstrija naj pa tudi ve, da li je goriška grofija le zaradi tega podarila svojo samoublast ali suverenitet, da bi jo ona varovala pred premočnimi Benetkami, ker je bila vsled večletnih vojen obnemogla.

Avstrija mora končno vedeti, da je dolžna goriškoj grofiji suverenitetu vrnil, ako je tudi ona ne more braniti zopet premočne Italijane, — kakov je vrnila Napoleonu Belgiju po letosnjem vojni — kajti potem si goriška grofija pojšče drugega branitelja po svoji volji.... Patti člani — amici car!

Tako mogočno je govoril majhen možiček Andrej Žnidarčič iz Kobariša leta 1866. Po telesu majhen mož, enako majhen kakor dekan Andrej Jekše, a po duhu sta bila oba velikana. Nekaj tako odločnega in jasnega avstrijskem mogotcem nihče drugi povedal ali zapisal!

Andrej Gabršček

(Pripis: Knjiga »Goriški Slovenci« je v tisku in izide pred Novim letom. Le v Celju je priglašenih 104 naročnikov, iz Marijoprde že okoli 100. Upam, da jih bo do novega leta toliko, da bo moj program zgotovljen. Namreč: tudi druga knjiga do leta 1933, potem Trst in Istra. Narod brez zgodovine nima pravice do kdo ve kake prihodnosti. In mi moramo v borbi za boljšo bodočnost pokazati svojo sjajno preteklost!)

DATUMI ČRNEGA KOLEDARJA

(Prispevki k gradivu za september)

1. september 1927. Raspuščena katoliška prosvetna društva v Lokavcu, Ajdovčini, Oslevju, Vrhpolju pri Vipavi, Podragi in Budjanah.

1930. Pričetek tržaškega procesa.

2. septembra 1921. Začlan narodni dom pri sv. Ivanu pri Trstu.

2. septembra 1930. Pri Postojni v spopadu z miličarji ranjeni nacionalist Pepe Kukec se ustrelji, da ne pade v roke fašistom.

2. septembra 1927. Razpuščeno pevsko društvo »Zvon« na Opčinah.

3. septembra 1925. Razpuščeno Gasilno društvo v Sežani.

3. septembra 1927. Razpuščeno katoliško prosvetno društvo v Števerjanu in Cerovem, bralno in pevsko društvo v Njivicah pri Kojskem, Kmečko prosvetno društvo v Volčah in v Ušniku pri Tolminu.

4. septembra 1928. Izšla zadnja številka »Edinosti«. S tem dnem je prenehal izhajati časopis, ki je v nad petdesetletnem izhajajočem odločilno vplival v kulturnem, gospodarskem in političnem rezvoju primorskih Jugoslovenov.

5. septembra 1930. Razglašena sodba v tržaškem procesu.

6. septembra 1930. BAZOVSKA TRAGEDIJA.

7. septembra 1925. Razpuščeno mladinsko društvo »Danica« na Kontovelju.

8. septembra 1921. Začlan narodni dom v Rojanu v Trstu.

11. septembra 1920. Fašistični škvadristi ustreljivo v Rocolu pri Trstu R. Primoziča.

11. septembra 1926. Anarhisto Lucettiju se posreči atentat na Mussolinija.

12. septembra 1919. Gabrijele D'Annunzio zasede z arditi in ob tajni podpori italijanskih vlad Reko in otok.

13. septembra 1918. V Gorici se osnute Narodni svet.

14. septembra 1925. Izšla prva številka »Našega Glasca«, ki se je kasneje iz dajkega in omladinskega glasila razvila v lepo družinsko revijo.

14. septembra 1928. Radi z zvijačo podatkovne zastave arietiran je dr. I. M. Čok, sedanji predsednik Saveza jugoslovenskih emigrantskih udruženj.

19. septembra 1918. Izšla prva številka »Goriške Straže«, ki je v povojučem času bila glasilo goriških Slovencov, posebno onih zbranih v Političnem društvu »Edinstvo« v Gorici.

20. septembra 1874. Ustanovljeno v Trstu Politično društvo »Edinstvo«, kateremu dolgujejo tržaški Slovenci hvalo za predvojni razvoj našega življa v Trstu; po vojni pa je Pol. dr. »Edinstvo« raztegnilo svoje delovanje po vsem jugoslovenskem ozemlju pod Italijo.

20. septembra 1928. Točno ob 54. jubileju razpustijo fašistične oblasti Pol. društvo »Edinstvo« v Trstu.

20. septembra 1931. V Zagrebu se vrši ustanovni kongres Saveza jugoslovenskih emigrantskih udruženj, ki naj prevzame razprezentanco Jugoslovenov v Julijski Krajini.

23. septembra 1930. Tržaška prefektura zaprlo po nalogu iz Rima slovensko zasebno šolo pri Sv. Jakobu v Trstu, ki je po Gentilejevi reformi ostala še edina naša šola na ruševinah našega tako lepo razvitega šolstva.

29. septembra 1927. Izšla poslednja številka »Novice«, tednika, ki se je med podeželskim ljudstvom v par letih svojega izhajanja močno priljubil. »Novice« so ble med našimi časopisi menda pri fašistih najbolj osovražene. Zato je zadevo tudi ukinut v izhajajoči najprej ta tednik.

Josip Kerševan, bivši župan in Gradišču pri Prvaci, je bil odločen narodnjak. Saj je prednačil v narodnem pokretu, ki je bil tudi starosta prvaškega Sokola. Že prva leta zasedbe je bil Italijanom na poti, končno so se ga iznebili s podlom in zahrbitnim napadom. Ko se je vračal zvečer iz Gorice so ga do smrti pobili in naslednji dan je v goriški bolnici umrl.

NEKOJIM DRUŠTVIMA I POJEDIN-CIMA POSLALI SMO PRED DUŽE VREMENA POPIS DUŽNIKA NA PRETPLATI. MOLIMO IH, DA NAM ILI VRATE TE POPISE ILI DOZNAČE UTJERANI NOVAC.

UPRAVA

VELIK PRIMANKLJAJ POSOJILNICE

v Šmilhelu pri Št. Petru na Krasu

Trst, avgusta 1932. V Šmilhelu je dolgo let obratovala domaća hranilnica in posojilnica. Vodil jo je neki Biščak, ki je dobroznan med domaćimi in sosednimi krajih. Pred nekaj mesec pa je došli inšpektor dognai, da je Biščak na tamkajšnji pošti nekaj neveril. To je razburilo odbornike Šmilhelke posojilnice

«АБСЕР
«АБСИ»
АВАКУМ

ДО ПЛЕСЕНЬЮ ДЛЯ ГИГАНТІВ

ДОПОДІЙНОГО ВІДНОВЛЕННЯ
ДОПОДІЙНОГО ВІДНОВЛЕННЯ
ДОПОДІЙНОГО ВІДНОВЛЕННЯ

ДОПОДІЙНОГО ВІДНОВЛЕННЯ ДОПОДІЙНОГО ВІДНОВЛЕННЯ
ДОПОДІЙНОГО ВІДНОВЛЕННЯ ДОПОДІЙНОГО ВІДНОВЛЕННЯ

ДОПОДІЙНОГО ВІДНОВЛЕННЯ ДОПОДІЙНОГО ВІДНОВЛЕННЯ
ДОПОДІЙНОГО ВІДНОВЛЕННЯ ДОПОДІЙНОГО ВІДНОВЛЕННЯ

ДОПОДІЙНОГО ВІДНОВЛЕННЯ ДОПОДІЙНОГО ВІДНОВЛЕННЯ
ДОПОДІЙНОГО ВІДНОВЛЕННЯ ДОПОДІЙНОГО ВІДНОВЛЕННЯ

ДОПОДІЙНОГО ВІДНОВЛЕННЯ ДОПОДІЙНОГО ВІДНОВЛЕННЯ
ДОПОДІЙНОГО ВІДНОВЛЕННЯ ДОПОДІЙНОГО ВІДНОВЛЕННЯ

ДОПОДІЙНОГО ВІДНОВЛЕННЯ ДОПОДІЙНОГО ВІДНОВЛЕННЯ
ДОПОДІЙНОГО ВІДНОВЛЕННЯ ДОПОДІЙНОГО ВІДНОВЛЕННЯ

ДОПОДІЙНОГО ВІДНОВЛЕННЯ ДОПОДІЙНОГО ВІДНОВЛЕННЯ
ДОПОДІЙНОГО ВІДНОВЛЕННЯ ДОПОДІЙНОГО ВІДНОВЛЕННЯ

Poštovani gospodine i prijatelju!

Sa idućim brojem namjeravamo izdavati »**ISTRU**« redovito **svaki tjedan**, kao što je prije bilo.

Gornja odluka iziskuje velike materijalne žrtve sa strane naše uprave i mi ćemo ju sprovesti jedino u slučaju, ako nas svi naši pretplatnici budu **poduprli urednim plaćanjem preplate**.

Ako ste Vi **platili** uredno pretplatu, zahvaljujemo Vam, jer ste učinili Vašu dužnost prema listu, koji služi našoj svetoj stvari. Ako još uvek niste platili pretplatu ili dio preplate, **učinite to čim prije**, jer ćete time udovoljiti ne samo jednoj materijalnoj obavezi, nego i jednoj moralnoj i patriotskoj dužnosti.

Svim našim dužnicima poslali smo početkom ovog mjeseca čekovnu položnicu, tako da ne može biti izgovora zbog pomanjkanja čeka. Ako je neko međutim izgubio taj ček, neka na svojoj pošti položi pretplatu na naš čekovni račun: Zagreb br. 36789.

Ako želite podupreti »**ISTRU**« i preko preplate, doznačite koliko možete za fond lista i upozorite na to Vaše prijatelje.

Učinite svoju dužnost prama jedinom Vašem listu, koji poštено i dostojanstveno brani Vaša prava!

UPRAVA LISTA
»**ISTRU**«
ZAGREB

izvrsno je sredstvo za čiščenje želuca i crijeva

čisti bez боли, a brzo

uklanja sve želučane боли, ako se uzimaju poslije objeda i večere u malo vode na vrhu od noža

preporuča se djeci i odraslima.
U apotekama jedan omot stoji 4 dinara.

LEPOTE IN ZANIMIVOSTI KRASA IN FAŠIZEM

Divača, avgusta 1932. Gotovo ni boli zanimivega predela na našem Krasu, kot so kraji okrog Divače in Škocjana. Dve zanimivi in svetovno znani podzemeljski jamjasno pričajo o tem. Prva Škocjanska jama, ki leži pol ure od Divače, je vabila prej mnogo tujcev v te kraje. Krasote teh jam se ne dajo opisati. Danes je ta jama skoro zapuščena in jo obiskujejo le organizirane skupine iz Trsta. Vsi napori, da bi privabilij tujce, so bili zmanj. Pri tem trpe seveda tudi domačini, zlasti vodniki in gostilničarji. Druga jama pa leži kaka dva kilometra od Divače v smer proti Trstu in se je imenovala prej Rudolfova jama (sedaj Grotta Umberto Sotocorona). Tudi ta jama je krasna in obširna, a še ni popolnoma raziskana in nima običajne podzemeljske reke. Včasih je bila zelo obiskana od tujcev iz vseh delov sveta, o tem priča spominska knjiga, kjer je branil do svoje smrti odkritelj tejam stalni vodnik in čuvaj Gregor Čiberna. Takoj po vojni je zelo trpel in so bili marsikateri lepi kapniki poškodovani vsled divljanja novih gospodarjev. Tu tu je obisk popolnoma padel in ga skoro ni mogoče zaznamovati.

Poleg teh pa so še globoke kotanje, kot Risnik in preko 100 m globoki še ne popolnoma raziskani Koševa in Kačja jama. Njih odprtina na vrhu ima premora 8 do 10 m, kar pa nikakor odgovarja 'ogrom' globičin. Večkrat so se že spustili, da bi raziskali, pa vedno brez uspeha. O teh jama vedo veliko povedati starci ljudje.

Ze leta 1929. in deloma 20. so napeljali v te kraje elektriko, ki se je pa ljudje branijo, ker pač v majo denarja za napeljavjo po hišah. Pr' dobavi električnih drogov je zlasti zasluzil divaški »podest« Leskovič — De Leschi, kot se je sam dal prekrstiti. V Divača je prišel pred nekaj let kot lesni špekulant, z veliko mizerijo 'n skoro bos. Tu je postal velik gospod in podesta. Sedaj ga nadomestuje neki Italijan. Omenjeni »podest« je spravil občino na rob prepada. Kupil je za občinsko hišo poslopje gosp. Perleca v Divači, dočim je bila prej občinska hiša v Škocjanu. Sedaj uraduje tu šest ljudi (prej je bil samo eden) in med temi sta celo dva doktorja. Poleg prejšnjih dveh železniških poslopij v Divači, je železnicna zgradila pred par leti novo, tako tudi na vseh postajah proti Trstu. Namen vsakakor je prikrit! Pri kolodvorni v Divači si je pred več leti kupil neki priseljenc hišo in si postavil nekako mesno tovarno, k' naj bi zdoloval v prvi vrsti »mortadelo«. Ker niso bili Krasenci preveč navdušeni zanj, je podjetje kmalu propadlo.

V teh krajih živi mirno ljudstvo in tiso premaša jarem, vendar pa zna obračunati tudi z raznim izdajalcem. Izdajica Milko Gombič se boji domov. Temu propadlemu človeku, ki ni bil nikoli za pošteno delo, so preskrbeli fašisti v mestu službo. Gombič je znan iz procesa proti učitelju Grigču in tovaršem. — (Mos).

PREMIŠLJEVANJE

Kraška vas je v jeseni tiha,
ovila v meglo,
le tuvantam se zasvita
lučka v temo.

Tam za črnim ognjiščem
svetlka se ognja sijaj;
po mrljih poljih hodim
in vse me kliče nazaj.

Ko da je vse izumrlo,
je tiha kraška vas,
ob ognju rdečem sedijo;
tako bi sedel i jaz.

Tako bi sedel za ognjiščem,
obraz v dlaneh, bi molčal,
tiho vse tiho za oknom,
le ogenj bi prasketal.

SREĆKO KOSOVEL.

GOSPODARSKI PROBLEM IN ASIMILACIJA

Iz tolminskih hribov. — Beda in

Tolmin, avgusta 1932. Zadnjič smo poročali o težkem gospodarskem položaju v Brdih in drugih vinorodnih krajih, a tudi v Tolminskih hribih postaja gospodarska stiska vsak dan bujša. Resen znak te stiske je že poslovanje ljudskih kubin, ki so jih občine ponekod ustavile, da dobijejo najpotrenejši vsaj enkrat na dan kaj gorkega za želodec.

Poglemo vzroke te vedno naraščajoče bede in skušajmo najti rešitev tega perečega vprašanja.

Glavni vzrok bednega stanja naših Tolmincev in sploh vseh prebivalcev v goratih krajih Primorja je v tem, da so prebivalci izključno poljedelci in dandanes poljedelstvo nikomur ne donaša toliko, da bi kril svoje potrebe. Drugi specijelni vzrok bude našega Primorca so vsako leto večji direktni in indirektni državni in občinski davki, katerim je treba pristeti še »prostovoljne« prispevke za razne fašistske ustanove in prispevke za razne prisilne sinki nezgodam, a zavarovanje proti kmetskem nezgodam, a zavarovalnine nedobi skoro nihče, če se zgodi kaka poljedelska nesreča; kmetie si ne morejo pomagati.

Vzemimo en primer za višino občinskih davkov: Občina s okrog 3.000 prebivalci ima letnji proračun najmanj 150.000 L. t. i na vsakega človeka pride 50 lir samo občinskega davka. Ker drugih dohodkov naše občine sploh nima, kjer naj nali posestnik vzame vsako leto toliko denarja, ko ne pride niti toliko, da bi se celo leto preživel; kjer je živila, obleka, ki jih sam ne pridelej? Zatorej ni čudno, da naš Tolminez skozi vse leto več ali manj strada. Skledica močnika, malo koruznih žgancev s kislim mlekom, kom, to je vse, kar si more privoščiti in mnogi še tegaj nimajo.

Drugi specijelni vzrok neznosne bede je brezposelnost, ker naš človek ne dobi nikjer dela, prvič zato, ker dela sploh ni, drugič

pomanjkanje. — Visok občinski davki.

pa za to, ker na delo jemljejo le pravoverne italijanske fašiste. Kam naj gre kmečki sin, ko doraste? Doma ni kruha, ni dela za številno družino. Prej so hodili naši fantje v Nemčijo, Francijo in po vojni so dobili dela tud pri raznih gradbenih podjetjih na Primorskem samem in po Italiji, sedaj pa na delu doma, meje so več ali manj zaprte, a tudi druge države ne rabijo delavcev, ameriški raj se je spremenil v brezposelnik, od koder beži, kjer le more. Kako pomagati našim ljudjem?

Ko so nam odvzeli politično svobodo, smo molčali, ko se nam vzeli našo kulturno, uničili naša društva, smo potiboma godnali in se tolažili: *kultura in slovenske zavesti nam ne morejo vzeti*, četudi so naši jezik zagnali iz vseh uradov, iz vseh šol. Ko so izginuli vsi slovenski napisi po trgovinam smo mislili, naj bo napis italijanski, človek bo ostal klub temu Slovenec; tud za svoje otroke, ki jim vcepljajo laško kulturo že v ljudski soli, se nismo bali, cepilo se ne bo prijelo, naj ga cepi zlepja ali zgrada, vse je zaman. Knjige lahko požgejo, prosvetna društva razpustijo, naše domove razrušijo, a srca in zavesti nam ne morejo iztrgati in ves teror jih ne bo pomagal do cilja. Prišlo je še bujše. Ta udarec bomo težko prenesli in to je: kruha ni za naše ljudi; otroci in odrasli ljudje stradajo, domovni gredo na bogen, kdo nam bo dal kruha, kajti brez kruha ni življenja. Niso zmanj uničili naše gospodarske in kreditne zadruge, niso zmanj postavili našim hranilnicam in poslovnim komisarje, vse je izginilo v njih nenasitna žrela, česar niso pobrali neušmiljeni davkarji. Vsako leto rasejo dolgov, tako, da bodo izgubili v malo letih naši mali in srednji kmetje svojo zemljo in domove. Kam naj se potem obrnejo? Nikjer ni resilne bilke za katero bi se oprjeli. Nikdo ne ve kaj bo z nami. Od drugod ne moremo pričakovati pomoči, sami si pa nemoremo pomagati. Starje je brezupno — (Mos).

ČIGAVA JE ZEMLJA?

Vsek človek, ki ni parazit ima pravico do življenja! Fašisti pravijo, da nas je naselila Avstrija za časa Napoleona, da bi s tem preprečila naglo napredovanje italijanskega življa. Trde torej, da ni bilo pred dobrimi sto leti ob Soči in drugod nobenega sledu o Slovencih. Povsem jasno je, da so mogoče take izmišljotine samo pri švenčih, ki so že zdavnog zgubili smisel za resno znanstveno delo. Statistično se da namreč dokazati, da je največ zločincev in moralno propadlih ljudi med fašisti, ki so nositelji obrabljenih in zastarelih nazorov.

Slovenci so živeli na ozemlju od Soče daleč tja proti zapadu že v davni preteklosti. Listina iz leta 1181. omenja slovenske kmete, ki so živeli v vaseh ob Tagliamento (Stojan, Bislav, Vitigoj, Lastigoj, Suiče, Dobrogoj). Ti kmetje so imeli lepa staroslovenska imena. Furlanski zgodovinar Nicoletti (umrl leta 1596) piše, da je bila tedaj v Furlaniji slovensčina še splošen občevalni jezik. Zanimivo je, da je imel prvi furlanski pesnik Jos. Busiz (= Božič) povsem slovensko ime. Vendar pa dobitno tudi med Italijani ljudi, ki odkrito priznajo, kako je z Slovenci. Italijanski pisa-

tell in publicist Angelo Vivante je napisal tik pred svetovno vojno o tržaških Italijanh tole:

»Gli Italiani specie a Trieste sono in assai modeste proporzioni i discendenti della romanità o anche soltanto dell'emigrazione nazionale; gli Slavi non sono affatto i sopravvissuti di ieri e loro movimento nazionale è fenomeno storico.«

To so povdarijali tudi nekateri italijanski prvoljubitelji (Mazzini itd.) — Prvi ministriki predsednik zdržujoče Italije La marmora je napisal o Trstu:

»Se per caso Trieste appartenesse all'Italia, quel possesso sarebbe per il nostro regno pieno di difficolta e di gravissimi pericoli.«

Vse to se je tudi uresničilo. Fašizem nima da zasedenega ozemlja nobene koristi. Ako natančneje premotrišno položaj, bomo videli, da fašizem klub temu še nima dovolj. Zasedeno ozemlje je zanj izhodišče za nove imperialistične pohode. Zato je jasno, da nam fašizem ne bo dal, kar zahtevamo, saj je zasutnjil celo del svojega ljudstva in ga pognal v največjo bedo. — (Mos)

MEJA SE UTRJUJE.

Graovo, avgusta 1932. Naša občina preživlja težko gospodarsko krizo, zraven tega nam pa še vojaščina že celo poletje uničuje polje kjer se vršijo dan na dan vaje. Čudno se bo vsakemu, ki pozna našo obično zdebelo, kako naj plačamo 200.000 dolga ki so nam ga napravili razni komisari i podešatni. Za 100.000 so se gospodje uknjili na gozdove, ki so na last Baške vasi. Vsi naši hrbi so prepredeni z novimi cestami, sedaj močno utriuje Petrovo brdo čez katero gre carinska cesta. Na Možicu tudi močno utrije ter delajo kavne, menda se bojijo da pridejo Sorčani s ceplji kosami nad nje.

OD OVOG BROJA IZLAZI »ISTR A« REDOVITO SVAKI TJEDAN U PETAK, MOLIMO DUŽNIKE NA PREPLATI, DA PLATE ZAOSTATAK PREPLATE, JER ĆE SE SAMO NA TAJ NAČIN OSIGURATI REDOVITO IZLAZENJE LISTA.

UPRAVA

Problem mladih

Od jednog istaknutog mladog emigranta iz Beograda primamo i objavljemo.

Mnogo se u poslednje vreme raspisalo o omladini u našoj emigrantskoj štampi. Naš mladi priatelj Gervais takodje ulazi u pitanje. Njegov članak u »Istri« zapažen je od mladih čitalaca, jer zadire u jezgru pitanja i pokusava da precizira, v čem se ono sastoje. Sama činjenica, da se o tom sve čeče piše i govori, jasno pokazuje da je stvar aktualna. Ovu okolnost treba da imaju u vidu u prvom redu oni, ki su pozvani da ceo problem uzmnu u pretres, jer bi svako otezanje bilo samo štetno.

Cesto se čuje pitanje, šta se u stvari podrazumeva rečju omladina. Prvaci omladine obično ne daju odredjeni odgovor, jer smatraju da nije ni potrebno. Mora se pre svega istaknuti, da omladina nema nekog stvorenog, iskristalizovanog programa. Videlo se posle rata mnoge snažne pokrete, koji nisu polagali naročite važnosti stvarjanju odredjenih programov, nego su prvo prišli načinu radu i organizovanju svojih masa. Nešto slična dogajala se i kod nas. Danas je naša omladina dobrim delom organizovana. Preko polovina organizovanih emigrantov nalazi se u redovima omladinskih organizacija. Ovaj pokret pokazuje jasnu tendenciju da će se proširiti, jer je to imperativna potreba za sam njegov opstanak. Omladina želi da bude na okupu, da se medusobno pomaze i da radi na povratku u napuštene domove. Ona je većinom bez udobnih položaja, guši se u bedi i nevoljama, a često ne nalazi dovoljno razumevanja za svoje teške prilike. Zato traži načina da bi se mogla održati. Ona je u Jugoslaviji najbrojnija, a ona je i tipično politička, jer se na nju oborio najgori besfašističke tiranije. Na pomolu života, naviknuta samo na zlo, bačena u vrtlog borbe za opstanak u ovim teškim vremenima opšte depresije, omladina polaže najveće nade na samu sebe. Njezini predstavnici shvatili su ispravno svoju dužnost. Oni nisu novi na tom poslu, kako dobro primećuju Gervais u svom članku. Proizlaze iz škole iskustva i borbe, dobro prokušane u Istri, Trstu, Gorici i drugim centrima svoje ne-slobodne otadžbine. Istina je načalost, da se njezini najbolji predstavnici nalaze po zatvorima i groznim kaznionama Italije, gde svoju nacionalnu svest krvavo plačuju svojim životima. Uza sve to mlađa generacija ispoljuje nove sile. Svi su oni svesni svoga položaja, ali u isto vreme i snage koju omladina predstavlja u celom emigrantskom pokretu.

Bes omladine ne da se zamisliti naša emigracija. Ona se prema tome ne sme, ne može i neča dezinteresovati za naš pokret.

Kad se ovo uzmne u obzir, neče biti težko nazreti gde je težište celog ovog problema. — Omladina ima svoje želje i postavlja izvesne zahteve. Ona traži da uzme učešča v rešavanju svih pitanja emigracije i da svuda bude zastupana prema svojim snagama. Ako se ovo ima u vidu, problem postaje jednostavan. Njegovo rešenje zavisi od zdravog shvatanja onih, ki mogu da ga reše. Odbaciti svaku predrasudu, žrtvovati po neku ambiciju, i problem korisne saradnje mladje i starije generacije biće rešen.

Cije se ponekad glas iz redova starije generacije, koji se čudi zašto omladini nije sve u redu, kad se njima čini baš obratno. Neki idu dalje pa kažu, kao iz nekog prakosa, da omladina nema prava da bude nezadovoljna; ima i takvih koji pitaju na čemu omladina zasnova ta svoja zamišljena prava. Sve su ovo vrlo neumesna i štetna pitanja. Ona mogu samo da izazovu reakciju. Oni koji ih postavljaju nisu pronicljivi duhovi, jer je omladini vrlo lako odgovoriti na takve primedbe. Neče biti izlišno ako nabacimo samo nekoliko najrečljivih argumenta.

Evropa žive danas više nego ikada pod utjecajem mladih generacija. Mislimo da netreba iznositi izlišne primere. Naša emigrantska omladina ima najviše prava na to, da se oseti i njezin utjecaj. Ona je jedina predstavnica one divne jugoslavenske omladine pod Italijom, koja je svojim heroizmom zadivila svakog poštenog poznavaoča naših prilika. Svuda su legile naših mladih mučenika. U strašnim tamnicama »Kraljice Neba« u Rimu, kao i na ostrivima patnja i smrti. Svuda oni stočki snašaju svoje patnje i čekaju još crne dane. Razasuti u tudijskoj vojski, u Italiji i po ne-preglednim pustarama Libije i Eritreje, svuda su izloženi svakodnevnim ponizjenjima i uvredama. Olovni fašistički puščaki zabijaju se i opet u ledja omladine, a jedna velevljstava javno priznaje da zadržava na snazi vanredne zakone sa vanrednim tribunalima, samo iz straha pred našom omladinom. — Na žrtvama omladina zasnova svoja prava, a takvih žrtava načalost je dosta. Bez krvni nema velikih dela. Više su za našu stvar učinili procesi u Puli i Trstu, nego cela naša posleratna politika. Ovo je jedini odgovor omladine na sve neumesne primedbe.

Na osnovu svega toga omladina traži da bude na svim mestima pravedno i proporcionalno zastupana. Razume se samo preko onih predstavnika, koje ona sama zato odredi. Nije korisno za našu opštu stvar, a najmanje politički mudro čekati dok omladina dobije osećaj, da je napuštena ili zapostavljena. Omladina je danas sve pre nego intr

Razne vijesti

FOND „ISTRE“

Kako smo u prošlom broju iznijeli ukupna svota Fonda iznosila je Din. 1.382.50. Daljnji doprinosi: Druž Anton, Vidouci (Gor. Lendava) Din 4.—, Križek V., Zagreb Din 30, Kap. I. kl. Polić Dušan, Djenović Din 6, Doktorić David, Radomlje Din 26, Fran Baf, Zagreb Din 100. Ukupno 1548.50

IZ DRUŠTVA »ISTRAT« — ZAGREB

Pozivlje se članstvo da prisustvuje članskom sastanku, koji se održaje u nedjelju 4. IX. u 9 sati prije podne u društvenim prostorijama — Boškovićeva 40 — s ovim dnevnim redom:

1. O kolonizaciji naših emigranata (govori g. Vladimir Sironić);
2. Povodom II. kongresa Saveza emigrantskih društava u Beogradu 11. IX.;
3. Eventualije.

KOMEMORACIJA BAZOVIČKIH MUČENIKA

Na drugu obiljetnicu strijeljanja u ledjaniheroja pridružuje komemoraciju društvo »Istra«. U utorak 6. IX. u 8 sati uljutro bit će u crkvi sv. Marka zadušnice, a naveče istoga dana komemoracija u dvorani »Kola« — u 8 sati. Iz blagotonosti sudjeluje Hrv. pjevačko društvo »Jablan«. Mučenike će komemorirati Srećko Dobrila. Pozivlju se Istrani u Zagrebu, da svojim prisustvom manifestiraju svoju svijest i odu poštu palim žrtvama.

KOMEMORACIJA BAZOVIČKIH MUČENIKA U LJUBLJANI

U četvrtak 1. septembra održao je u društvu »Tabor« komemorativni govor o mučenicima Milošu, Bidovec, Valenčiću i Marušiću pjesnik Albert Širok.

UPOZORENJE JUGOSLOVENSKE MATICE U ZAGREBU

Raspaćavanje knjiga u korist Jugoslovenske Matice

Ovaj je odbor upozoren, da neko nema nepoznato lice, koje se pretstavlja kao deo Jugoslovenske Matice u Beogradu, obilazi Zagrebom i raspaćava neku knjigu u korist Jugoslovenske Matice.

Upozorujemo našu javnost, da Banovinski odbor Jugoslovenske Matice u Zagrebu nije ni u kakvoj vezi sa raspaćavanjem te knjige.

Kada budu naši povjerenici raspaćavali u korist visokih nacionalnih, humanih i kulturnih ciljeva Jugoslovenske Matice bilo kakve edicije, olgasit ćemo to u zagrebačkim dnevnicima, a uz to će se svaki naš ovlaštenik iskazati uvjerenjem ovog Odbora sa potpisom predsjednika ili potpredsjednika i tajnika i uredovnim pečatom. — Jugoslovenska Matica, Odbor sa Savsku banovinu, Zagreb.

PROTI ITALIJANSKEMU IMPERIALIZMU

Na plenarni seji protivojnega konгрesa u Amsterdamu 30. avgusta se je pripretil značilen incident. Neki maskirani italijanski mornar je vstopil u dvoranu i imel goreč govor proti italijanskemu imperializmu, ki predstavlja resno nevarnost za svetovni mir. Dvorana je bučala od silnega navdušenja in pritrjevanja, mornar pa se je zopet maskiran odstranil, da ga ne bi spoznali navzoći fašistični odposlanci.

Pričevanje „Istre“

Zastava na vjetru

Jože Jeram (Nastavak 28.)

Tim udarcem po Gregorčičevom pokretu bio je dan znak za razbijanje. Divljim bijesom oborile su se crne, gladne zvijeri na slike, stol, stolice, police, novine, glazbala, knjige. Sve je padalo s bukom i šumom, sve se je lomilo i drobilo. Ni pod nisu pošteli, i po njemu su u divljem bijesu udarali kundacima i nogama. Prozore su porazbijali, neko je čak istrgnuo okvire prozora i stropoštao ih na cestu.

— Na cestu, na cestu! — vikali su crni junaci iz svojih već izderanih grla.

Sve je letilo kroz prozore. Komadi stola, ormara, stolice, knjige, novine... U par minuta bila je soba prazna i ostali su sami goli zidovi, koji kao da gledaju svojim velikim bijelim očima, kao da se čude...

Na cesti su sve sabrali na hrpu.

— Petroleja! Petroleja! — vikali su. Našli su ga polovicu posude u veži, polili su hrpu i zapalili.

Zadimilo se, svjetli plamen dignuo se od papira i pokućta i zahvatilo je u jednom trenutku čitavu hrpu, da je čitava okolica bila rasvjetljena. Izgara je Gregorčič i Prešern, gorjeli su svi slovenski pjesnici i književnici u svojim dijelima, gorjela je zapisana slovenska riječ, gažena i progonjena.

Crni su opkolili vatru. Naslonjeni na karabinke, osvjetljeni od plamena pjevali su: »Giovinezza, giovinezza...«

Taj kries bio je u tihoj, tamnoj noći strašan. Tim kriesom dostigla je groza sela te noći svoj vrhunac. Dizao se kao krvava zora, koja je išla sve na više i izlala divlje i osvjetljavala stabla i brije, a i na udaljenom zvoniku odražavalo se svjetlo te zore.

Kad su ljudi opazili crveni sjaj, koji se je pružao mimo škole preko vrtova, mislili su, da je požar.

»TRAGEDIJA PRIMORSKEGA MLAĐENIĆA«

Pod tim naslovom donosi ljubljansko »Jutro« jednu doista tragičnu i bolnu vijest: jedan naš mlađi emigrant počinio je samoubjstvo iz bojazni, da će biti vraćen u Italiju. Mi o tom strašnom dogodaju neimamo posebnih informacija, pa molimo one, koji nešto znaju da nam se pisnom jave, a sad donosimo ono što piše »Jutro«. Ovo je u kratko vrijeme drugi slučaj slične naravi. Nedavno smo donijeli slučaj tragične smrti mladog emigranta, koji je došao u zatvor zbog besposlenosti pod sumnjom kradje i u zatvoru počinio od sramote i očaja samoubjstvo. Ljubljanska štampa je taj slučaj sasvim krivo prikazala. Ovaj put, treba priznati, štampa je bila obaziriva. »Jutro« piše:

Tržič, 25. avgusta. Štrukelj Ivan, 25-letni mladenič s Primorskoga, je pred dobitim letom našel v Tržiču svoje zavjetje, delal je ves čas s Razborščki tovarni za čevlje. Stanoval je v Bistrici pri Tržiču pri Globičnikovih, ki so imeli mirnega in nad vse poštenega mladeniča zelo radi. Iz svoje ožje domovine je moral pobegniti zaradi konflikta s karabinjerji. Izvršil se je namreč uboj karabineria in trojivo mladih Slovencev, med njimi našega Štruklja, ki je pogbenil preko meje, so odsodili na smrt, odnosno na desetletno ječo. Štrukelj je bil zaradi namišljene soudležbe obojen v ječo.

Tako po pribegu je prosil naša oblast za stalno bivanje pri nas. Prva njegova prošnja je bila odbita, pa je ponovno prosil in čakal. »Dobri« ljudje pa so ga vedno plasili in dražili, češ, »tudi druga prošnja bo odbita in naša oblastva te bodo izročila italijanskim, kjer te čaka desetletna ječa«. Spočetka si iz takih govorov ni mnogo storil, na vse zadnje pa mu je le šlo k srcu in ni mogel vednega zbadanja več prenăšati. V tork zvečer je šel na Bistriško polje, kjer se je na jablani posestnika Stritarja obesil. V sredo zjutraj ga je našel stari Jurij Janeček in je po sinu takoj obvestil tržičke oružnike, ki so se z avtomobilom prideljali na kraj nesreče. Pokojnikov rojak, Šofer Karlo iz Tržiča, je prerezal vrv in snel truplu nesrečnega mladeniča, ki so ga nes pokopal v Tržiču.

Ne motimo se, če izrečemo trditev, da je sedanja brezrčna družba sama kriva, da se tko množe samomori. Vsak ima svoje težave in nadloge, toda za lajšanje teh ne najde pri ljudeh niti trohice razumevanja, nasproto, v pomanjkanju prave srčne naobrazbe se večina iz nadlog norčeje in z največjo naslado slika hudiča na steno. Potem seveda ni čudno, da zapade mehka

duša v dvome in stiske, iz katerih ne vidi drugega izhoda kakor samomor. Potegavščine na levi in desni, naslada nad nesrečo, zahrbitnost, ovaduharstvo itd., itd. Žive danes bohotno življenje in jemljo drugim ideale in veselje do življenja. Nujen preporod miselnosti naše javnosti mora priti, če hočemo v zdravju in veselju doživeti boljši čas. Štrukelj Ivan naj bo opomin, da tudi nepremisljene govorice obliočijo človeka. Naj počiva v slovenski zemlji mirno in sladko!

SMRT JEDNOG ČESTITOG ISTRANINA.

Tivat, 25. avgusta 1932. Jučer je uz veliko učešće naroda sahranjen dobri i čestiti istranin pokojni Antun Celić. Rana smrt pokosila ga je u najlepšoj dobi života.

Pokojni Celić rodio se je u Puli godine 1901., a njegovi roditelji, stari Istrani, rođeni su u Karbunama kraj Pazina. Bio je pristalica jugoslovenske misli i ideje, to je uvijek dokazivao svojim držanjem, a osobito tad kad je bio prisiljen da pred sudjelom napusti svoju rodnu grudu i preseli u Jugoslaviju.

U Tivat je došao sa prvim transportnim brodom »Danubio« na 20. novembra 1919. sa velikim brojem istarskih izbjeglica. Svoju suprugu je upoznao tada na parobrodu, jer je i ona sa svojim roditeljima (čestita obitelj Alić) istim transportnim brodom prebjegla u Jugoslaviju. — I po dolasku u Tivat vjenčali su se.

Kao mehaničarski radnik radio je u Pomorskom Arsenalu. Ovdje je našao utočište a evo, i ranu smrt. Bio je voljen ne samo od svoje braće Istrana, nego i od čitavoga naroda ove varošice.

Jasan je dokaz ona velika povorka naroda u kojoj se je vidjelo i pomorskih oficira, veliki broj arsenaških radnika, šefovi odjeljenja, kao i predstavnika vlasti i kulturno prosvjetnih ustanova u mjestu.

Bio je revnoscni član Jugoslovenske Matice, pak su ga do hladnog groba odpratili članovi uprave sa svojim predsjednikom gosp. inž. kapetanom Armandom.

Sa pokojnikom se je nad otvorenim grobom u ime njegovih prijatelja oprostio potpisani, te u kratkim potezima opisao patnje dobrog Antuna, njegovu veliku ljubav do naroda, njegovu bol i konačno njegovu ranu smrt.

Njegova kćerka Tea, učenica gradjanske škole u istarskom internatu u Zagrebu, bolo se dijelila od dobrog oca, i mnogima je izvabila suzu na oko.

Za sobom ostavlja ucviljenu suprugu, troje drage dječice, ožalošćenu majku, oca i brata Silvija koji se je uslijed pogoršane bolesti pokojnika preselio iz Zagreba u Tivat i bio njegova utjeha do posljednjeg časa njegovog života.

Neka mu je laka crna zemlja, a iskreno saučešće ožalošćenoj porodici. — Andrija Laus.

EMIGRANTSKI ZLET V LAŠKEM V SILIKAH

Slike z zleta so na razpolago in stanjo komad 5 Dinarjev. Slikani so: spredov; zbor pred cerkvijo, dvakrat; delegacije pred Aškerčevim domom; pozdrav županu in koncert v zdravilišču. Naslov: »Orjem« Laško.

ZAHVALA »ORJEMA« V LAŠKEM

Organizacija jugoslovenskih emigrantov v Laškem se zahvaljuje prijateljem, dobrotnikom in udeležencem zleta v Laškem, zlasti onim, ki so priponomli, da je emigrantski dan v Laškem tako lepo potekel, tako županu g. dr. Franju Rošu, občinskim svetnikoma gg. Elsbacherju in Potočniku, dalje dekanu g. dr. Kruljcu, upravniku zdravilišča g. Golobiču, šefu železniške postaje g. Praunseisu, ravnatelju T. P. D. g. inž. Klocu, gostilničarjem in dobremu laškemu prebivalstvu.

Posebno zahvalo izreka: ge. Aneti Elsbacherjevi za vso njeno naklonjenost. Preč. g. Davidu Doktoriču, župniku iz Radomelj za daritev sv. maše. G. dr. Švari, kapeliku ljubljanske opere za virtuozen orgljanje med službo božjo. Gospodu skladatelju Francetu Venturiniju za njegov trud, kakor tudi vremenu pevskemu in mandolinističnemu zboru društva »Tabor« iz Ljubljane; vsem govornikom, delegacijam in zastopnikom tiska. — Za »Orjem« Laško, Bratuž Marij, predsednik.

SLOVENCI V ŠENPETERSKEM OKRAJU (Beneška Slovenija)

V tem okraju je naseljen slovenski živelj povsem kompaktno. Ta rod je popolnoma čist in se zelo hitro množi.

Leta 1588	2.569 Slovencev
» 1766	9.645 »
» 1802.	11.477 »
» 1815.	10.450 »
» 1836.	13.493 »
» 1846.	13.688 »
» 1871.	14.051 »
» 1881.	14.259 »
» 1901.	15.699 »
» 1911.	17.291 »

Prve podatke o številu Beneških Slovencev so zbrali Benečani: Vicenzo Bollani, Domenico Boz, in Aloise Marcello. Natančen popis prebivalstva pa je izvedla leta 1766. Beneška republika.

DAROVI JUGOSLAVENSKOJ MATICI PRIGODOM DESETOGODIŠNJICE FUŽINE

Banka i štedionica Gorsko Kotar d. d. područnica Fužine sabrala je Din 50. Darovali su: Po 30 din: Banka i štedionica Gorsko Kotar d. d. podr. Fužine. Po 10 din: Herlejiev Dragutin, Bribani Petar.

GLINA

Prva Podravska Dion. Štedionica sabrala je Din 620.50. Darovali su: po 100 din: Prva Podravska Štedionica Gjurgjevecu; po 50 din: N. N., N. N., N. N.; po 30 din: Viktor Počačnik, ing. Junkmar; po 25 din: N. N.; po 20 din: Dr. Majnarič, Bete Marija, Bete Marko, Židovec Franjo, N. N., Kresinger, Pinoštar Milan, Vedriš Martin, Barac, Lovšen Josip, Jelavčić Ema, Ožura Andrija, Tomac Ivana, Kolar Fran, Židovec Ljubiča, Šabarli Ivan; po 5 din: Mihalič Ilija, Val N. N. Marija, Fariton Vlješlav; po 4 din: Erhalje; po 2.50 din: N. N.; po 2 din: Hegedűc, Gjurišević Ivan.

GJURGEVAC

Prva Podravska Dion. Štedionica sabrala je Din 620.50. Darovali su: po 100 din: Prva Podravska Štedionica Gjurgjevcu; po 50 din: N. N., N. N., N. N.; po 30 din: Viktor Počačnik, ing. Junkmar; po 25 din: N. N.; po 20 din: Dr. Majnarič, Bete Marija, Bete Marko, Židovec Franjo, N. N., Kresinger, Pinoštar Milan, Vedriš Martin, Barac, Lovšen Josip, Jelavčić Ema, Ožura Andrija, Tomac Ivana, Kolar Fran, Židovec Ljubiča, Šabarli Ivan; po 5 din: Mihalič Ilija, Val N. N

Poštovani gospodine i prijatelju!

Sa idućim brojem namjeravamo izdavati »**ISTRU**« redovito **svaki tjedan**, kao što je prije bilo.

Gornja odluka iziskuje velike materijalne žrtve sa strane naše uprave i mi ćemo ju sprovesti jedino u slučaju, ako nas svi naši pretplatnici budu **poduprli urednim plaćanjem pretplate**.

Ako ste Vi **platili** uredno pretplatu, zahvaljujemo Vam, jer ste učinili Vašu dužnost prema listu, koji služi našoj svetoj stvari. Ako još uvek niste platili pretplatu ili dio pretplate, **učinite to čim prije**, jer ćete time udovoljiti ne samo jednoj materijalnoj obavezi, nego i jednoj moralnoj i patriotskoj dužnosti.

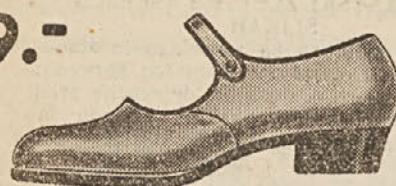
Svim našim dužnicima poslali smo početkom ovog mjeseca čekovnu položnicu, tako da ne može biti izgovora zbog pomanjkanja čeka. Ako je neko medjutim izgubio taj ček, neka na svojoj pošti položi pretplatu na naš čekovni račun: Zagreb br. 36789.

Ako želite podupreti »**ISTRU**« i preko pretplate, doznačite koliko možete za fond lista i upozorite na to Vaše prijatelje.

Učinite svoju dužnost prama jedinom Vašem listu, koji poštено i dostojanstveno brani Vaša prava!

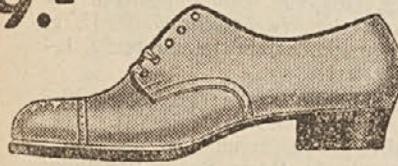
UPRAVA LISTA
»ISTRÀ«
ZAGREB

79.-

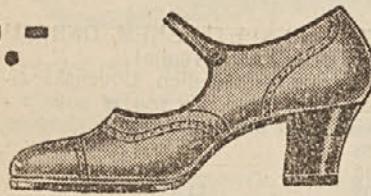
Za domaćice. Vrsta 3945-03
Za svakodnevnu potrebu praktična, jaka i udobna cipela od boksa, koja je potrebna svakoj domaćici.

79.-

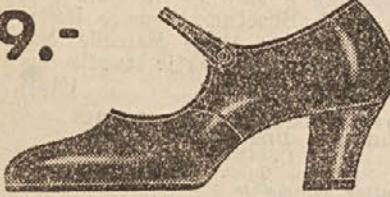
Vrsta 3925-03
Praktične polucipele od crnog boksa i sa izdržljivim djonom. Udobne su, za svaku domaćicu kad ide na trg i na posao.

99.-

Vrsta 2945-11
Cipele od žutog boksa. Praktične i elegantne, iste ovake od laka za nedjelu i blagdan za cijenu Din. 129.-

129.-

Vrsta 1845-01
Udobne i luke cipele od laka sa niskom potpeticom, od somota i golata Din. 59.-

RADIMO NA TOME DA STANOVNIŠTVO NAŠE DRŽAVE

UŠTEDE GODIŠNJE 1,400.000.000 dinara.

Za poslednja 2 meseca, snizili smo cijene cipelama prosečno za 50.- dinara. 14,000.000 jugoslovena treba po dva para cipela godišnje, to je ukupno, 28,000.000 pari cipela. Računajući 50.- din. po paru, za koliko smo našim djelom postigli da se snize cijene cipelama, znači, da smo stanovništvu

Kraljevine Jugoslavije

omogućili uštedu od jedne milijarde četristo milijuna dinara godišnje.

Proizvodimo obuću rukama jugoslovenskih radnika, od kože izradjene u jugoslovenskim tvornicama. Odstranjujemo nezaposlenost. Omogućujemo svim potrošačima, da se za malo novaca opskrbe dobrom obućom.

79.-

Vrsta 2927-15
Ukusne muške polucipele od govednjeg boksa sa jakim kožnim dionom. Zute din. 89.-, crne din. 79.-

89.-

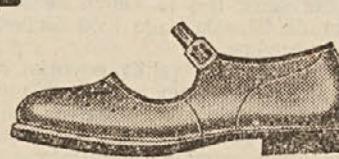
Vrsta 1937-22
Muške polucipele od crnog ili smedjeg boksa sa elastičnim gumenim djonom.

89.-

Vrsta 0167-00
Bakandže iz jake masne kože sa gumenim djonom i potpeticom. Jamčimo za dobar materijal. Za rad u polju i za svaki šrapac.

49.-

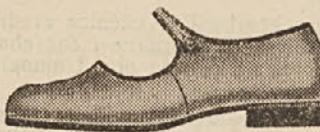
Vrsta 2942-00
Praktične i udobne sandale sa djonom i potpeticom od kruškona. Za malo novaca mnogo zadovoljstva.

59.-

Vrsta 3162-00
Za življe dječake napravili smo visoke cipele za izdržljivim gumenim djonom. Neophodno su im potrebne za svakidašnje nošenje.

59.-

Vrsta 2642-05
Dijete, ako ima nove cipele uvijek je veselo i raspoloženo. Zato smo napravili ove cipelice od finog laka i smedje boksa.

59.-

Vrsta 3222-00
Izdružljive polucipele od dullboksa sa čvrstim gumenim djonom i potpeticom.

109.-

Vrsta 3967-22
Udobna cipela širokog oblika od jakog boksa, sa gumenim djonom, koji traje tri puta dulje nego kožni djon.

Za svaki par jamčimo da je od dobrog materijala i dobro izradjen.

Glasovi štampe

JUGOSLOVENSKA REČ — GLASILO JUGOSLOVENSKE AKCIJE O NAMA.

U Zagrebu izlazi od početka augusta jedan novi i naročito interesantan tjednik: »Jugoslovenska Reč«, glasilo novog jednog pokreta: Jugoslovenske Akcije. Taj list, koji među ostalim listevima iskače svojom serioznom sadržinom i člancima u duhu nove jugoslovenske ideologije, interesuje se i jugoslovensko-talijanskim odnosima. Naročito je bio zaražen u 2. broju članak »Dvije emigracije«, u kojem se inose interesantna opažanja o Londonskom paktu. U tom istom broju »Jugoslovenska Reč« pod naslovom »Mussolini, Salvemini, Treves« donosi neke citate iz našeg lista i kaže među ostalim:

»Istra« list jugoslovenskih emigranata iz Julijanske Krajine, koji izlazi u Zagrebu, dobro uredivan i odlično informiran o dogodajima i prilikama u Julijanskoj Krajini, donio je u posljednje vrijeme nekoliko interesantnih članaka iz kojih ćemo citirati samo nekoliko karakterističnih pasusa.

Mi ćemo u »Jugoslovenskoj Reči« pjesnično naročito pažnju odnosima Italije i Jugoslavije, kao i prilikama u kojima žive Jugosloveni pod Italijom. Za sada nagašavamo, da je iz osnova pogrešno govoriti o jugoslovenskoj manjini u Italiji. Julijanska Krajina pripada i etnički i geopolitički Jugoslaviji, a ne Italiji, pa se ne može govoriti o jugoslovenskoj manjini u Italiji, već samo u jugoslovenskoj većini u Julijanskoj Krajini.«

ČEHOSLOVACI O STRADANJU JUGOSLOVENA U JULIJSKOJ KRAJINI

Već drugu godinu izlazi »Čehoslovačko-jugoslovenska revija«, koju izdaje Savez jugoslovensko-čehoslovačkih liga u Beogradu i Čehoslovensko-jugoslovenska liga u Pragu. U toj reviji bilo je već više puta govor o Jugoslovenima u Julijanskoj Krajini, o kojima Čehoslovac piše ujvek s velikim simpatijama. U svom broju 9—10 revija se ponovno bavi našim problemom u članku »Jugoslovania v Taliansku«, koji je napisao A. Vrbacky. U tom se članku iznosi historijat zauzimanja Julijanske Krajine od strane Italije, svečana obećanja Talijana, kad su ušli u naše krajeve i teška sadaštvo, koja dokazuje, da su Talijani pogazili sva svoja svečana obećanja. Zatim se iznose nekoje značajnije pojave i faze fašističkog progona. Na koncu se pisac osvrće na poslednju skupštinu jugoslovenske Matice u Zagrebu i na tajnički izvještaj iz kojega citira neke interesantnije podatke, naročito brojove o emigriranju iz Julijanske Krajine.

KAKO FAŠIZAM RJEŠAVA PROBLEM NEZAPOSLENOSTI

Citamo u fašističkoj štampi, da je u Faenza osudjen neki Enrico Galassi na 2 mjeseca zatvora. Zašto? Evo zašto: on je bio nezaposlen i otisao je iz svog rodnog mješta Santarcangelo u Romagni u Faenzu, da traži posla. On je siromah zaboravio fašističke zakone i naredjenja, prema kojima je zabranjeno, da besposleni poljski radnici dolaze u grad tražiti posla, a zaboravio je i ono naredjenje, koje zabranjuje selenje besposlenosti iz jedne općine u drugu. I zato je bio osudjen na 2 mjeseca zatvora...

ŽELJEZNIČARIMA U MILANU SNIŽENA JE PLAĆA ZA DALJNJIH 12%

Personalu na željeznicama »Ferrovie Nord« bila je ovih dana ponovno snižena plaća za 12 posto. Razumije se najviše činovnici bili su pošteđeni. Ako se zbroje sva dosadanja sniženja plaća željezničarima vidimo, da je od 1922., u deset godina fašizma, njihova plaća snižena za 40 posto!

FRA BONE ZEC U RIMU

U subotu dne 27. augusta oputovao je iz Zagreba u Rim na šestogodišnji boravak o. Bone dr. Zec, bivši višegodišnji provincialni trećoredač-glagoljaš. On je na generalnom kapitolu toga reda proslog mjeseca izabran generalnim prokuratorom. To jest zamjenik generala, vrhovnog starješine reda. Fra Bone Zec, naš zemljak, poznati istarski pjesnik, boravio je posljednje vrijeme u Zagrebu, gdje je osnovao samostan kod Sv. Ksavera.

FAŠISTIČKA ŠTAMPA — TO JE ŠTAMPA!

Pred nekoliko dana Benito Mussolini napisao je za novu talijansku enciklopediju članak, u kojem je dao definiciju fašističke doktrine. Taj članak po naredjenju morale su donijeti sve fašističke novine, da bi Mussolinijeve misli, naročito njegove ideje pro-

tiv pacifizma, za rat — imale što više publikiteta. Svi listovi imali su naredjenje, da taj članak objave na prvoj stranici 5. augusta. U broju od 6. augusta fašistički su listovi imali da donesu vijest, da je taj članak Benito Mussolinija imao veliki odjek u inostranstvu. Već 4. augusta bila je sastavljena ta vijest, u kojoj je imalo stajati, da je čitavi svijet s velikom admiracijom pročitao Duceov članak i da se svi dve Mussolinijeve genije. Međutim listu »Corriere della sera« i još dvema listovima dogodila se vrlo nezgodna stvar: već u onom broju od 5. augusta, u kojem je tek izšao Mussolinijev članak štampana je i ona preparirana vijest, da je Mussolinijev članak u inostranstvu izazvao veliko zanimanje... »Corriere della sera«, revan i pokoran, zaletio se i za jedan dan prerano uvrstio vijest iz Mussolinijevog presbiroa.

MUSSOLINIJEVI RAZGOVORI S LUDWIGOM

Poznati njemački historičar Emil Ludwig glasovit po svojim velikim biografijama historijskih ličnosti, objavio je na njemačkom jeziku knjigu svojih razgovora s Mussolinijem. Ludwig je s Mussolinijem razgovarao u Rimu u njegovom kabinetu četrnaest dana, svaki dan po jedan sat. Ti razgovori su interesantni za upoznavanje Mussolinijeve ličnosti. Ludwig je lukav iz Ducea izvukao mnoge značajne izjave, pa i takve, koje sad štampane Mussoliniju nisu ugodne. On je Ludwigu, na primjer, rekao: da nema povjerenja u nikoga, pa niti u svoje najbliže saradnike, jer smatra, da su oni spremni u svakom trenutku da ga izdaju. Interesantna je nadalje Mussolinijeva izjava, da on, uza sve to što tako možda izgleda, nije nipošto ni katolički ni kršćanin iz uvjerenja. Ovo sigurno nije ugodno odjeknulo u Vatikanu... Hoće li se naći još neki vatikanski Gaspari, koji će reći, da je Mussolini od Provvidnosti

poslan čovjek? — Izvuci iz ovih razgovora bili su objavljeni i u talijanskoj štampi, ali bez ovlaštenja vlade, i bez cenzure, pa su zato mnogo neprilika imali nekoji listovi, a pogotovo »Corriere della sera«, koji je dobio najšakaljivija mesta.

Mali oglasnik „ISTRÀ“

ARCUS

AGENCIJA ZA PROMET NEKRETNINA
Z.A.O.B.B GUSTAV ILIC TEL. 67-54

TRGOVINA CVIJEĆA vrlo dobra iduća u strogom središtu, sa krasnim modernim lokalom — namještajem i robom, prodaje se radi odlaska iz Zagreba za uložnice Prve hrv. šted. prima se i kompanjon(ica). Pobliže »Argus« agencija, Zagreb Boškovićeva ul. 6.

LIJEPA OBITELJSKA VILA, novogradnja sa cca 15 metara ulične fronte, 194 čet. hrvati sa stanom od 4 sobe, hall, te sav moderni komfort. Povoljan amortizacioni dug od Din 130.000 za preuzet. Cijena Din 360.000 pobliže agencija »Argus«, Zagreb, Boškovićeva ul. 6-I kat.

GRADILISTE ZA VILU na Karvenjaku sa određenim načrtom za gradnju i nešto materijala — prodaje se povoljno. »Argus«, Zagreb, Boškovićeva ul. 6-I kat.

BESPLATNI STAN u novogradnji od 2 sobe sa komforom, upravu kuće (za koji trud dobiva mješecno dinara 1000). Umjereni kamatnjak uz učinkuju na II. mjesto, dobije tko pozajmi Din 150.000 i do 50.000 din u gotovom i 100.000 dinara u uložnicama Poljodjelske banke. Pobliže agencija »Argus«, Zagreb Boškovićeva ul. 6.

ANDRIJA VATOVAC

ZAGREB — PAROMLIN

Trgovina mješovite i prekomorske robe
Cijene solidne — Podvorbna kulantna
Dostava u kuću

EMIGRANTI — PRIMORCI! Priporočamo Vam novoootvoreno trgovino s špecijalnim i kolonialnim blagom, delikatesom i deželinskim pridelki našeg rojaka Rado Pezdir. Ljubljana, Vodovodna cesta.

Ig. Breznikar

Trgovina kave i čaja
Vlastita elektroprizna i
elektromlin za mlevenje
Zagreb, Ilica broj 65.
Telefon 7657

Preselenja

uz umjerene cijene i jamstvo šteta obavlja

S. Spitzera naslj.

TRANSPORTNO I OTPREMNIČKO D. D.

Zagreb, Ilica 16. I.

Telefon 55-39